

De Relatie tussen Opvoedingsgedrag van Ouders en Probleemgedrag bij Kinderen

Marieke C. Hermsen (1166468)

Universiteit Leiden

Bachelorscriptie 'Veilig huis'

Eerste begeleider: Dr. M. van Geel

Tweede begeleider: MSc F. Toprak

2013-2014

Abstract

Er is onderzocht in hoeverre opvoedingsgedragingen van ouders samenhangen met probleemgedrag van kinderen tussen de zes en tien jaar in Nederland. Er zijn bij 107 gezinnen huisbezoeken afgelegd waarvan 98 gezinnen meegenomen zijn in de analyses. Voor de dataverzameling is er gebruik gemaakt van de CBCL en de APQ. Uit de resultaten bleek tegen de verwachtingen in dat er geen verband is tussen positieve betrokkenheid, gebruik van positieve discipline technieken en probleemgedrag bij kinderen tussen de zes en tien jaar in Nederland. Overeenkomstig met de literatuur en vooropgestelde verwachtingen werden er positieve verbanden vastgesteld tussen gebrek aan supervisie en monitoring, inconsistent gebruik van discipline technieken, lichamelijke straffen en probleemgedrag bij kinderen tussen de zes en tien jaar in Nederland. Dit kan mogelijk implicaties bieden voor het ontwikkelen of aanbieden van preventieve interventies waardoor probleemgedrag bij het kind wellicht verminderd of voorkomen kan worden.

Sleutelwoorden: positieve betrokkenheid, gebruik van positieve discipline technieken, gebrek aan supervisie en monitoring, inconsistent gebruik van discipline technieken, lichamelijke straffen, internaliserend probleemgedrag, externaliserend probleemgedrag

De Relatie tussen Opvoedingsgedrag van Ouders en Probleemgedrag bij Kinderen

In 2005 is er in Nederland een grootschalig onderzoek gedaan naar de psychosociale gezondheid van kinderen tussen nul en twaalf jaar oud. Hieruit is gebleken dat tussen de 11 en 28 procent van deze groep kinderen problemen ervaart op dit gebied (Zeijl, Crone, Wiefferink, Keuzenkamp, & Reijneveld, 2005). Gezien dit aanzienlijke percentage is het van belang om de oorzaak van deze problematiek te achterhalen. Meermaals is gesuggereerd dat het opvoedingsgedrag van ouders een belangrijke rol kan spelen in het ontwikkelen van probleemgedrag (Beyers, Bates, Pettit, & Dodge, 2003; Frick, Christian, & Wootton, 1999; Gershoff, 2002; Loeber & Stouthamer-Loeber, 1986; Pettit, Laird, Dodge, Bates, & Criss, 2001; Stormshak, Bierman, McMahon, & Lengue, 2000). Tot op heden blijkt dat onderzoek zich voornamelijk heeft gericht op de samenhang tussen opvoedingsgedrag en externaliserend probleemgedrag (Beyers et al., 2003; Frick et al., 1999; Gershoff, 2002; Gryczkowski, Jordan, & Mercer, 2009; Loeber & Loeber-Stouthamer, 1986; Stormshak et al., 2000).

Externaliserend probleemgedrag kenmerkt zich door gedragingen die gericht zijn op andere personen, zoals agressie, woede en frustratie (Eisenberg et al., 2001; Kovacs & Devlin, 1998; Roeser, Eccles, & Strober, 1998). Dat de focus afgelopen jaren vooral op externaliserend probleemgedrag heeft gelegen komt omdat dit wellicht opvallend gedrag is voor anderen omdat zij hier hinder van kunnen ervaren. Met externaliserend probleemgedrag kunnen namelijk heersende normen en geldende regels overschreden worden (Van der Ploeg, 2007).

Internaliserend probleemgedrag kenmerkt zich echter door naar binnen gekeerde gedragingen zoals terugtrekking, angstige gevoelens, een laag zelfbeeld en depressie, en heeft vooral invloed op het welzijn van het kind (Eisenberg et al., 2001; Kovacs & Devlin, 1998). Het huidige onderzoek zal daarom ook gericht zijn op de samenhang tussen opvoedingsgedrag en zowel internaliserend probleemgedrag. Onder probleemgedrag wordt in dit onderzoek zowel externaliserend als internaliserend problematiek verstaan.

Opvoedingsgedrag van Ouders

Opvoedingsgedrag van ouders omvat zowel de mate van steun wat een kind geboden wordt als de mate van controle die ouders uitoefenen (Barnes & Farrell, 1992; Bean, Barber, & Crane, 2006). Steun van de ouders kan omschreven worden als de mate van warmte, responsiviteit en acceptatie dat het kind ontvangt van de ouder. Controle omvat alle gedragingen van ouders die erop gericht zijn het gedrag van hun kinderen te sturen (Barnes & Farrell, 1992). Een veelgebruikt meetinstrument om opvoedingsgedrag te meten is de Alabama Parenting Questionnaire (APQ; Frick, 1991). In de APQ worden de vijf dimensies van ouderschap weergegeven die in verband worden gebracht met probleemgedrag. Hierin wordt er onderscheid gemaakt in de volgende opvoedingsgedragingen: positieve betrokkenheid, gebruik van positieve discipline technieken, gebrek aan supervisie en monitoring, consequent gebruik van discipline technieken en lichamelijke straffen (Frick et al., 1999; Shelton, Frick, & Wootton, 1996).

Het doel van het huidig onderzoek is het in kaart brengen in hoeverre de dimensies van opvoedingsgedrag samenhangen met probleemgedrag van kinderen tussen de zes en tien jaar in Nederland. Een toename aan kennis over de samenhang van opvoedingsgedrag en probleemgedrag kan bijdragen aan het ontwikkelen van preventieve interventies, zoals opvoedingsondersteuning. Het inzetten van preventieve interventies kan bijdrage aan het bevorderen van een stimulerende en veilige thuisomgeving voor kinderen.

Positieve Betrokkenheid en Probleemgedrag

Positieve betrokkenheid kan omschreven worden als de mate van betrokkenheid van de ouder bij de activiteiten van het kind (Brubaker & Szwakowski, 2000). Kinderen die opgroeien in een omgeving waar sprake is van positieve betrokkenheid van de ouder kan de ontwikkeling van problemen verminderen of voorkomen (Bean et al., 2006; Beyers et al., 2003; Frick et al., 1999). In diverse onderzoeken wordt er voornamelijk een negatief verband

gevonden tussen betrokkenheid en externaliserend probleemgedrag (Amato & Rivera, 1999; Beyers et al., 2003; Frick et al., 1999; Loeber & Loeber-Stouthamer, 1986; Reitz, Deković, & Meijer, 2006; Stormshak et al., 2000). Het gebruik van positieve betrokkenheid door de ouder kan leiden tot een afname van probleemgedrag (Scarmella, Conger, & Simons, 1999). Klein en Forehand (2000) stellen dat het gebruik van positieve betrokkenheid kan dienen als een protectieve factor voor internaliserend probleemgedrag. Dit resultaat werd ook gevonden voor externaliserend probleemgedrag (Scarmella et al., 1999). Op basis van eerdere literatuur verwachten we dat het gebruik van positieve betrokkenheid door de ouder negatief samenhangt met probleemgedrag bij het kind.

Gebruik van Positieve Discipline Technieken en Probleemgedrag

Discipline kan onderverdeeld worden in het gebruik van positieve discipline technieken en negatieve discipline technieken (Frick et al., 1999). Bij positieve discipline technieken maken ouders onder andere gebruik van beloningen en complimentjes voor goed gedrag. Terwijl ouders bij negatieve discipline technieken gebruik maken van bijvoorbeeld straf en inconsistent toepassen van discipline technieken (Frick et al., 1999). Het gebruik van negatieve discipline technieken, zoals harde discipline technieken blijkt een voorspeller van internaliserend alsook externaliserend probleemgedrag bij kinderen in de vroege kindertijd (Bayer, Hiscock, Ukoumunne, Price, & Wake, 2008). Het gebruik van positieve discipline technieken door de ouder kan echter fungeren als een protectieve factor tegen het ontwikkelen van probleemgedrag (Whittaker, Harden, See, Meisch, & Westbrook, 2011). Tevens blijkt dat het gebruik van positieve discipline technieken positief samenhangt met prosociaal gedrag bij het kind (Knafo & Plomin, 2006; Krevans & Gibbs, 1996). Kinderen van ouders die gebruik maken van positieve discipline technieken hebben meer empathie en dit leidt tot meer prosociaal gedrag bij het kind (Krevans & Gibbs, 1996). Op basis van deze studies wordt

verwacht dat het gebruik van positieve discipline technieken negatief samenhangt met probleemgedrag bij het kind.

Gebrek aan Supervisie en Monitoring en Probleemgedrag

Supervisie betreft de mate van toezicht dat de ouder heeft op het kind (Beyers et al., 2003). Monitoring is het toezicht houden van de ouder op het kind, waar in het kind gevolgd wordt en er aandacht is voor de activiteiten van het kind (Dishion & McMahon, 1998). Uit een meta-analyse waarin de relatie tussen opvoedingsgedrag van ouders en antisociaal gedrag bij kinderen en adolescenten werd onderzocht, bleek dat de gebrek aan supervisie en monitoring de sterkste voorspeller was voor het ontwikkelen van probleemgedrag en delinquentie onder jeugdigen (Loeber & Loeber-Stouthamer, 1986). Dit resultaat werd veelvuldig gerepliceerd (Beyers et al., 2003; Frick et al., 1999; Pettit et al., 2001). Dishion en McMahon (1998) concludeerden ook dat gebrek aan monitoring door de ouders samenhangt met risicovol gedrag en antisociaal gedrag. Zij toonden dit echter al aan bij jonge kinderen. Op basis van voorgaande resultaten blijkt dat een gebrek aan monitoring invloed heeft op het ontwikkelen van externaliserend probleemgedrag. Naar de relatie tussen internaliserend probleemgedrag en het gebrek aan supervisie en monitoring is relatief weinig onderzoek gedaan. Op basis van eerder onderzoek verwachten we dat een lage mate van supervisie en monitoring positief samenhangt met externaliserend probleemgedrag.

Inconsistent Gebruik van Discipline Technieken en Probleemgedrag

Het inconsistent gebruik van discipline technieken is het continu wisselen van discipline technieken door ouders. Ouders maken geen of inconsistent gebruik van bijvoorbeeld duidelijke regels in de opvoeding (Gardner, 1989). Frequent inconsistent toepassen van discipline technieken door moeders hangt samen met hogere niveaus van agressie en aandachtsproblemen bij jongens tussen de negen en twaalf jaar (Barry, Dunlap, Lochman, & Welss, 2009). Tevens bleek dat het inconsistent toepassen van discipline

technieken kan leiden tot ernstig probleemgedrag en een verminderd vermogen om emoties te reguleren bij kinderen tussen de vijf en negen jaar (Duncombe, Havighurst, Holland, & Frankling, 2012). Andere onderzoeken bevestigen dat het inconsistent toepassen van discipline technieken samenhangt met externaliserend probleemgedrag bij kinderen (Brubaker & Szwakowski, 2000; Frick et al., 1999; Gryczkowski et al., 2009; Stormshak et al., 2000). Bovendien bleek inconsistent toepassen van discipline technieken ook samen te hangen met alcohol gebruik en depressiviteit bij kinderen tussen de zes en dertien jaar (Holmes & Robins, 1987). Op basis van eerdere studies verwachten wij dat het inconsistent toepassen van discipline technieken positief samenhangt met zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag.

Lichamelijke Straffen en Probleemgedrag

Lichamelijke straffen, zoals het slaan op de billen, wordt gedefinieerd als een handeling met de bedoeling dat het kind fysieke pijn ervaart. Hiermee proberen ouders het gedrag van een kind te corrigeren of controle uit te oefenen op het gedrag van het kind (Straus & Mouradian, 1998). Uit een meta-analyse naar de invloed van lichamelijke straffen op het gedrag van het kind bleek dat het gebruik van lichamelijke straffen door ouders samenhangt met negatief gedrag van het kind, zoals toename van agressief gedrag, antisociaal gedrag, delinquent gedrag en een verminderde algehele geestelijke gezondheid (Gershoff, 2002). Uit een recent onderzoek bleek ook dat het gebruik van lichamelijke straffen samenhangt met zowel externaliserend alsook internaliserend probleemgedrag bij kinderen (Gershoff et al., 2010). Straus en Mouradian (1998) toonden aan dat juist het impulsief toepassen van lichamelijke straffen door moeders sterk gerelateerd is aan probleemgedrag van kinderen. Dit is een risicofactor voor het ontwikkelen van antisociaal gedrag en impulsiviteit bij kinderen. Op basis van eerder onderzoek verwachten we dat het gebruik van lichamelijke straffen positief samenhangt met zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag.

Huidig Onderzoek

Ouders hebben op verschillende manieren een sterke invloed op het welzijn van kinderen. In dit onderzoek zal er aan de hand van de vijf dimensies van ouderschap getracht worden om de invloed van opvoedgedrag van ouders op zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag van kinderen te verklaren. Er is op dit moment namelijk relatief weinig onderzoek in Nederland gedaan naar de samenhang tussen de vijf dimensies van ouderschap en probleemgedrag van kinderen tussen de zes en tien jaar. Vanuit wetenschappelijk oogpunt is het interessant om de samenhang tussen opvoedingsgedrag en probleemgedrag van Nederlandse kinderen tussen de zes en tien jaar te onderzoeken. Dit is namelijk een belangrijke periode waarin kinderen meer dingen zelf moeten doen en er verwacht wordt dat kinderen uit zichzelf sociaal competent gaan gedragen. Tevens verandert de manier waarop ouders en kind met elkaar omgaan. Ouders moeten kinderen leren loslaten, maar daarentegen moeten ouders weten waar het kind uithangt. Tijdens deze periode hebben kinderen behoefte aan steun van de ouders, zodat ze onder andere meer zelfvertrouwen ontwikkelen (Kohnstamm, 2002). Daarnaast is het interessant om de relatie tussen opvoedingsgedrag en probleemgedrag te onderzoeken, omdat het merendeel van de onderzoeken wat betreft de dimensies van ouderschap de link met externaliserend probleemgedrag bestudeert. De link met internaliserend probleemgedrag is echter nog relatief weinig onderzocht (Beyers et al., 2003; Frick, et al., 1999; Loeber & Loeber-Stouthamer, 1986; Pettit et al., 2001; Stormshak et al., 1999).

Op basis van voorgaande onderzoeken naar de relatie tussen opvoedingsgedrag en probleemgedrag is de hoofdvraag in dit onderzoek als volgt geformuleerd: ‘In hoeverre is er een samenhang tussen opvoedingsgedrag van Nederlandse ouders en het probleemgedrag van het kind tussen de zes en tien jaar?’. Aan de hand van vijf dimensies van opvoedingsgedrag wordt er getracht hier een antwoord op te geven. Wat betreft de dimensie positieve

betrokkenheid wordt er verwacht dat het negatief samenhangt met probleemgedrag (Amato & Rivera, 1999; Beyers et al., 2003; Frick et al., 1999; Loeber & Loeber-Stouthamer, 1986; Reitz et al., 2006; Stormshak et al., 2000). Dit wordt eveneens verwacht voor de dimensie gebruik van positieve discipline technieken (Whittaker et al., 2011). In overeenstemming met de huidige literatuur wordt er verwacht dat het gebrek aan supervisie en monitoring positief samenhangt met externaliserend probleemgedrag (Beyers et al., 2003; Dishion & McMahon, 1998; Frick et al., 1999; Loeber & Loeber-Stouthamer, 1986; Pettit et al., 2001). Tevens wordt er verwacht dat het inconsistent toepassen van discipline technieken positief samenhangt met probleemgedrag (Brubaker & Szwakowski, 2000; Frick et al., 1999; Gryczkowski et al., 2009; Stormshak et al., 2000). Deze verwachting wordt eveneens verwacht bij de dimensie lijfstraffen (Gershoff, 2002; Gershoff et al., 2010; Straus & Mouradian, 1998).

Methode

Steekproef

Voor het huidige onderzoek zijn er bij 107 respondenten data verzameld. Voor dit onderzoek werden kinderen tussen de zes en tien jaar onderzocht. Kinderen die buiten deze leeftijdscategorie vielen zijn daardoor verwijderd uit de dataset. Hierdoor resulteerden 103 gezinnen. Het leeftijdsgemiddelde van de kinderen, 47 jongens en 53 meisjes, was 8.03 jaar ($SD = 1.31$). Bij merendeel van de gezinnen is moeder de primaire opvoeder (95.1%). In zeven gezinnen was de vader de primaire opvoeder. Deze gezinnen zijn niet uitgesloten voor de analyse, omdat vaders een belangrijkere rol zijn gaan spelen in de opvoeding. De primaire opvoeders waren gehuwd (85.4%), gescheiden (3.9%), weduwe (1%), samenwonend (4.9%), alleenstaand (1%) of hadden een geregistreerd partnerschap (2.9%). Het merendeel van de gezinnen was autochtoon (98.1%). De meerderheid van de primaire opvoeders heeft een HBO

opleiding afgerond (40.4%), opgevolgd door MBO (27.7%) en WO (23.4%). Drie primaire opvoeders hebben een post-HBO afgerond en 5.4% van de ouders heeft een opleidingsniveau van VWO of lager. Een meerderheid van de opvoeders had een baan. Vaders werkten gemiddeld 50.2 uur ($SD = 94.95$) en moeders werkten gemiddeld 17.6 uur ($SD = 12.1$).

Instrumenten

Opvoedingsgedrag. De variabele opvoedingsgedrag van ouders is gemeten aan de hand van APQ. De APQ is een vragenlijst die de verschillende aspecten van opvoedingsgedrag van ouders beoogt te meten. De vragenlijst werd afgenomen bij de deelnemende opvoeder, dit duurde ongeveer 10 minuten (Frick, 1991). De vragenlijst bestaat uit 42 items, waarbij de opvoeder op een vijfpuntsschaal, van 1 (nooit) tot 5 (altijd), dient aan te geven hoe vaak een item van toepassing is. De hoogte van de score geeft weer hoe vaak een bepaald opvoedingsgedrag voorkomt (Frick, 1991; Shelton et al., 1996). Uit onderzoek blijkt dat alle subschalen van de APQ een goede interne consistentie, validiteit en test- hertest betrouwbaarheid hebben (Dadds, Maujean, & Fraser, 2003). Er werd echter een lage interne consistentie gevonden bij de subschalen van gebrek aan monitoring en supervisie en lichamelijke straffen (Dadds et al., 2003; Shelton et al., 1996). In het huidige onderzoek zijn aan de hand van de vijf dimensies van de APQ vijf nieuwe variabelen aangemaakt in Statistical Package for the Social Sciences (SPSS), namelijk: ‘gemiddelde positieve betrokkenheid’ (10 items, voorbeeld: ‘U heeft een vriendschappelijk gesprek met uw kind’) ($\alpha = .61$), ‘gemiddelde gebruik van positieve discipline technieken’ (6 items, voorbeeld: ‘U prijst uw kind wanneer het zich goed gedraagt’) ($\alpha = .78$), ‘gemiddelde gebrek aan supervisie en monitoring’ (10 items, voorbeeld: ‘Uw kind laat een bericht achter of laat uw weten waar het is’) ($\alpha = .30$), ‘gemiddelde inconsistent gebruik van discipline technieken’ (6 items, voorbeeld: ‘Welke straf u uw kind geeft, hangt af van uw stemming’) ($\alpha = .57$) en ‘gemiddelde lijfstraffen’ (3 items, voorbeeld: ‘U geeft uw kind klappen als het iets doet wat

niet mag') ($\alpha = .49$). De variabelen 'gemiddelde positieve betrokkenheid' en 'gemiddelde gebruik van positieve discipline technieken' hebben een matige interne consistentie. De andere drie variabelen hebben een lage interne consistentie ($\alpha < 0.60$).

Gedragsproblemen. Om de aanwezigheid van eventuele probleemgedrag te meten is er gebruik gemaakt van een Nederlandse vertaling van de Child Behavior Checklist (CBCL). Met behulp van de CBCL kan er in kaart gebracht worden of kinderen kenmerken van internaliserend en/ of externaliserend probleemgedrag vertonen (Achenbach, 1991; Verhulst, Van der Ende, & Koot, 1996). De vragenlijst werd afgenomen bij de primaire opvoeder, dit duurde ongeveer een kwartier. De vragenlijst bestaat uit 113 items, die bestaan uit beschrijvingen over gedragingen of eigenschappen van kinderen. Enkele voorbeelden van de items zijn '... is liever alleen dan met anderen' en '... vernielt spullen van andere gezinsleden of van anderen'. De primaire opvoeder dient op een driepuntsschaal (helemaal niet van toepassing, een beetje of soms van toepassing, duidelijk of vaak van toepassing) aan te geven in hoeverre een item van toepassing is op het kind. De hoogte van de score indiceert of er sprake is van probleemgedrag. Hoe hoger de score, hoe meer probleemgedrag het kind volgens de primaire ouder vertoont (Achenbach, 1991; Verhulst et al., 1996). De Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN) heeft zowel de betrouwbaarheid als de criteriumvaliditeit beoordeeld met een 'voldoende'. De begripsvaliditeit is beoordeeld met een 'goed' (Egberink, Vermeulen, & Frima, 1999). In het huidige onderzoek zijn er twee nieuwe schalen aangemaakt in SPSS, namelijk de schaal 'gemiddelde internaliserend probleemgedrag', met 31 items die gerelateerd zijn aan internaliserend probleemgedrag en de schaal 'gemiddelde externaliserend probleemgedrag', met 33 items die gerelateerd zijn aan externaliserend probleemgedrag. De cronbach's alpha van de schaal internaliserend probleemgedrag is 0.81, van externaliserend probleemgedrag is de cronbach's alpha 0.84. De interne consistentie van deze variabelen is hoog.

Procedure

In eerste instantie zijn reguliere basisscholen in Nederland, voornamelijk Zuid-Holland, verzocht om mee te werken aan het onderzoek. Diverse scholen hebben uiteindelijk ingestemd om een wervingsbrief uit te delen aan leerlingen tussen de zes en tien jaar. Enkele scholen hebben een stukje van de wervingsbrief gepubliceerd in de digitale nieuwsbrief, die verspreid werd onder de ouders. De keuze om deel te nemen aan het onderzoek konden ouders kenbaar maken door het bijgevoegde antwoordstrookje te retourneren naar school, dat op een afgesproken tijdstip werd opgehaald door de studenten, of door een e-mail met betreffende gegevens te sturen naar de studenten. Door zich aan te melden gaven ouders toestemming om deel te nemen, dit vormde de *informed consent*. Aan de deelnemende ouders is schriftelijk kenbaar gemaakt dat de gegevens alleen voor dit onderzoek gebruikt zal worden. Deelnemende ouders werden vervolgens schriftelijk of telefonisch benaderd om een afspraak te plannen voor een huisbezoek. Deelname aan het onderzoek was geheel op vrijwillige basis en deelnemende ouders mochten op elk moment stoppen met het onderzoek of de afspraak annuleren. De anonimiteit van de deelnemers werd gewaarborgd door middel van een deelnamenummer.

Elk huisbezoek is door twee bachelor-studenten afgenomen die in drie bijeenkomsten getraind zijn in het afnemen van de Middle Childhood Home Observation for Measurement of the Environment (MC-HOME). Tijdens het huisbezoek waren voornamelijk de primaire opvoeder en het kind aanwezig. Bij sommige bezoeken waren er ook andere gezinsleden of vriendjes of vriendinnetjes van het kind aanwezig. Bij aanvang van het onderzoek werd het doel en inhoud van het onderzoek uitgelegd en aangegeven dat ouders op elk moment het onderzoek mochten afbreken. Vervolgens is er op een semigestructureerde wijze de MC-HOME met de primaire opvoeder en het kind afgenomen. Hierna zijn er vragenlijsten, Nijmeegse Ouderlijk Stress Index verkort (NOSIK), CBCL en APQ, overhandigd aan ouders

met het verzoek om deze individueel in te vullen. Tegelijkertijd werd bij het kind in een aparte ruimte de Peabody Picture Vocabulary Test (PPVT) afgenomen zodat het kind niet beïnvloed werd door personen uit de nabije omgeving. Het huisbezoek duurde ongeveer anderhalf tot twee uur. Voor ieder huisbezoek is er één euro gedoneerd aan de ‘doe een wens stichting’. Indien gewenst zal er een terugkoppeling over de resultaten van het onderzoek gegeven worden aan de deelnemende ouders.

Resultaten

Data-inspectie

Voordat de verzamelde data onderworpen worden aan analyses is er een data-inspectie uitgevoerd. Van alle variabelen zijn minimum, maximum, gemiddelde (M), standaarddeviatie (SD), scheefheid (*skewness*), welving (*kurtosis*) berekend en eventuele missende waarden en uitbijters opgespoord. In Tabel 1 zijn de resultaten van de data-inspectie weergegeven.

Allereerst is de aanwezigheid van missende waarden onderzocht bij de CBCL. In totaal zijn er 131 missende waarden gevonden. Uit de inspectie bleek dat twee respondenten het merendeel van de items van de vragenlijst niet hadden ingevuld. Doordat merendeel van de items ontbreken, kan er geen duidelijke uitspraak gedaan worden of er mogelijk sprake is van probleemgedrag bij het kind. Deze respondenten zijn daardoor verwijderd uit de dataset. Vervolgens is de APQ onderzocht op missende waarden. In totaal zijn er 42 missende waarden gevonden. Bij het toetsen van de hypothesen zijn de respondenten waar missende waarden van de getoetste variabelen voorkwamen niet meegenomen in de analyse. Om de analyses bij de gestelde hypothesen uit te kunnen voeren zijn de gemiddelde score van de respondenten op een bepaalde variabelen berekend. De volgende variabelen zijn daardoor aangemaakt: ‘MInternaliserend’, ‘MExternaliserend’, ‘MBetrokkenheid’,

‘MPositieveDiscipline’, ‘MSupervisieMonitoring’, ‘MInconsistentDiscipline’ en ‘MLichamelijkeStraffen’. Vervolgens is er onderzocht of er sprake is van uitbijters. Om uitbijters op te sporen is er gebruik gemaakt van boxplots. Uitsluitend bij de variabelen ‘MBetrokkenheid’ en ‘MInconsistentDiscipline’ werden er geen uitbijters waargenomen. Bij de andere variabelen werden twee of meerdere uitbijters gevonden, waarvan bij drie variabelen, ‘MInternaliserend’, ‘MSupervisieMonitoring’ en ‘MLichamelijkeStraffen’, één extreme waarde voorkwam. Bij ‘MInternaliserend’ betrof het een kind die in vergelijking met andere kinderen zeer hoog scoorde op het gemiddelde internaliserend probleemgedrag. Het is niet duidelijk waardoor dit kind gemiddeld hoger scoorde. Bij ‘MSupervisieMonitoring’ betrof het een ouder die gemiddeld zeer laag scoorde ten opzichte van het gemiddelde gebrek aan supervisie en monitoring. Deze score is mogelijk tot stand gekomen doordat de ouder op vrijwel alle items binnen deze variabele aangaf dat het nooit van toepassing was. Bij ‘MLichamelijkeStraffen’ betrof het een ouder die zeer hoog scoorde ten opzichte van andere ouders. Deze score was mogelijk tot stand gekomen doordat de ouder vaker aangaf dat het soms van toepassing was. Vanwege de extreme score zijn deze drie respondenten verwijderd uit de dataset. Overige uitbijters zijn niet verwijderd uit de dataset, omdat zij een minimaal effect hadden op het gemiddelde en de standaarddeviatie. Uiteindelijk werden er 98 respondenten meegenomen in de analyses. Tot slot is de normaliteit van de verdelingen van de variabelen vastgesteld. Dit werd gedaan door de *z*-scores van de *skewness* en *kurtosis* te berekenen. Wanneer de *z*-score tussen de -3 en 3 ligt kan er bepaald worden of de variabele normaal verdeeld is (Moore, McCabe, & Graig, 2009). Bij alle variabelen bleek dat de *skewness* en *kurtosis* binnen de gestelde norm bleef.

Tabel 1

Overzicht Data- inspectie

	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Mean</i>	<i>Std. Deviation</i>	<i>Skewness</i>	<i>Kurtosis</i>
MInternaliserend	.00	.65	.1668	.14415	1.295	1.544
MExternaliserend	.00	.64	.1852	.15152	.974	.469
MBetrokkenheid	3.10	4.78	4.0321	.33106	-.083	.063
MPositieveDiscipline	2.83	5.00	3.9143	.48361	.132	.141
MSupervisieMonitoring	1.70	3.00	2.3879	.27696	-.273	.252
MInconsistentDiscipline	1.17	3.33	2.4435	.42659	-.199	-.029
MLichamelijkeStraffen	1.00	2.00	1.1990	.28282	1.072	-.156

N = 98

Correlatieanalyse van de Variabelen

Alvorens de multiple regressieanalyse wordt uitgevoerd is er een correlatieanalyse uitgevoerd van de variabelen opvoedingsgedragingen en probleemgedrag. In tabel 2 zijn de resultaten van de correlatieanalyse weergegeven.

Er werd een statistisch significante positieve correlatie vastgesteld tussen gebrek aan supervisie en monitoring en internaliserend probleemgedrag ($r = .246, p < .05$). Een hogere score op de variabele gebrek aan supervisie en monitoring ging gepaard met een hogere score van de variabele internaliserend probleemgedrag. Tevens is er een statistisch significante positieve correlatie vastgesteld tussen inconsistent gebruik van discipline technieken en internaliserend probleemgedrag ($r = .222, p < .05$). Een hogere score op variabele inconsistent gebruik van discipline technieken bleek samen te gaan met een hogere score van de variabele internaliserend probleemgedrag. Er werden geen statistisch significante correlaties vastgesteld tussen positieve betrokkenheid ($r = -.099$), gebruik van positieve discipline technieken ($r = -.115$), lichamelijke straffen ($r = .055$) en internaliserend probleemgedrag.

Tussen inconsistent gebruik van discipline technieken en externaliserend probleemgedrag is een statistisch significante positieve correlatie vastgesteld ($r = .286, p < .01$). Een hogere score op variabele inconsistent gebruik van discipline technieken bleek samen te gaan met een hogere score van externaliserend probleemgedrag. Daarnaast is er een statistisch significante positieve correlatie vastgesteld tussen lichamelijke straffen en externaliserend probleemgedrag ($r = .207, p < .05$). Een hogere score op de variabele lichamelijke straffen ging gepaard met hogere score van variabele externaliserend probleemgedrag. Er werden geen statistisch significante correlaties vastgesteld tussen positieve betrokkenheid ($r = -.028$), gebruik van positieve discipline technieken ($r = .109$), gebrek aan supervisie en monitoring ($r = -.014$) en externaliserend probleemgedrag.

Tabel 2

Correlaties tussen Opvoedingsgedrag en Probleemgedrag

	MInternaliserend	MExternaliserend	MBetrokkenheid	MPositieve Discipline	MSupervisie Monitoring	MInconsistent Discipline	MLichamelijke Straffen
MInternaliserend	1						
MExternaliserend	.488**	1					
MBetrokkenheid	-.099	-.028	1				
MPositieve Discipline	-.115	.109	.658**	1			
MSupervisie Monitoring	.246*	-.014	-.054	.020	1		
MInconsistent Discipline	.222*	.286**	-.025	.122	.151	1	
MLichamelijke Straffen	.055	.207*	-.119	.056	.196	.299**	1

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Opvoedingsgedrag en Internaliserend Probleemgedrag

Om vast te stellen of er een samenhang is tussen de vijf dimensies van opvoedingsgedrag van ouders en internaliserend probleemgedrag van kinderen is er een multiple regressieanalyse uitgevoerd. Hierbij zijn ‘MBetrokkenheid’, ‘MSupervisieMonitoring’, ‘MPositieveDiscipline’, ‘MInconsistentDiscipline’ en ‘MLichamelijkeStraffen’ de onafhankelijke variabelen. ‘MInternaliserend’ is de afhankelijke variabele. De resultaten zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3

Multiple Regressieanalyse van Opvoedingsgedrag en Internaliserend Probleemgedrag

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>b*</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
MBetrokkenheid	.006	.058	.013	.096	.923
MPositieveDiscipline	-.045	.040	-.152	-1.138	.258
MSupervisieMonitoring	.117	.052	.225	2.240	.028*
MInconsistentDiscipline	.074	.035	.220	2.113	.037*
MLichamelijkeStraffen	-.023	.054	-.045	-.428	.670

* $p < .05$.

Er werd een significant effect vastgesteld tussen gebrek aan supervisie en monitoring en internaliserend probleemgedrag, $\beta = .225$, $t(97) = 2.240$, $p < .05$. Hiermee is deze variabele de beste voorspeller van internaliserend probleemgedrag bij het kind. Een hogere score op de variabele gebrek aan supervisie en monitoring door de ouder ging gepaard met een hogere score op de variabele internaliserend probleemgedrag. Tevens is er een significant effect vastgesteld bij inconsistent gebruik van discipline technieken en internaliserend probleemgedrag, $\beta = .220$, $t(97) = 2.113$, $p < .05$. Een hogere score op de variabele inconsistent gebruik van discipline technieken door ouders ging gepaard met een hogere score op de variabele internaliserend probleemgedrag. De relatie tussen positieve betrokkenheid van de ouder en internaliserend probleemgedrag was niet significant ($p > .05$). Positieve betrokkenheid van de ouder voorspelde geen internaliserend probleemgedrag bij het kind. De relatie tussen positieve discipline technieken en internaliserend probleemgedrag was ook niet significant ($p > .05$). Gebruik van positieve discipline technieken door de ouder voorspelde geen internaliserend probleemgedrag bij het kind. Tot slot werd er geen significant verband

gevonden tussen lijfstraffen en internaliserend probleemgedrag ($p > .05$). Het gebruik van lijfstraffen voorspelde geen internaliserend probleemgedrag bij het kind. De onafhankelijke variabelen zijn verantwoordelijk voor 12% van de verklaarde variantie van internaliserend probleemgedrag bij het kind ($R^2 = .118$, $F(5, 92) = 2.455$, $p < .05$). Het percentage verklaarde variantie is laag waardoor de variantie van internaliserend probleemgedrag bij het kind waarschijnlijk verklaard wordt door andere factoren dan opvoedingsgedrag van ouders.

Opvoedingsgedrag en Externaliserend Probleemgedrag

Om vast te stellen of er een samenhang is tussen de vijf dimensies van opvoedingsgedrag van ouders en externaliserend probleemgedrag bij het kind is ook hier een multiple regressieanalyse uitgevoerd. Ook in deze analyse zijn ‘MBetrokkenheid’, ‘MPositieveDiscipline’, ‘MSupervisieMonitoring’, ‘MConsistentDiscipline’ en ‘MLichamelijkeStraffen’ de onafhankelijke variabelen. ‘MExternaliserend’ is de afhankelijke variabele. De resultaten zijn weergegeven in tabel 4.

Tabel 4

Multiple Regressieanalyse van Opvoedingsgedrag en Externaliserend Probleemgedrag

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>b*</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
MBetrokkenheid	-.049	.061	-.106	-.793	.430
MPostieveDiscipline	.045	.042	.144	1.075	.285
MSupervisieMonitoring	-.046	.055	-.085	-.845	.400
MInconsistentDiscipline	.085	.037	.239	2.294	.024*
MLichamelijkeStraffen	.071	.057	.132	1.251	.214

* $p < .05$.

Er werd alleen een significant effect gevonden tussen inconsistent gebruik van discipline technieken door ouders en externaliserend probleemgedrag bij het kind, $\beta = .239$, $t(97) = 2.294$, $p < .05$. Hogere score op de variabele inconsistent gebruik van discipline technieken door de ouder ging gepaard met een hogere score op de variabele externaliserend probleemgedrag. Er werden geen effecten gevonden tussen de overige opvoedingsgedragingen van ouders en externaliserend probleemgedrag ($p > .05$). De onafhankelijke variabelen zijn verantwoordelijk voor 12% van de verklaarde variantie van externaliserend probleemgedrag bij het kind ($R^2 = .116$, $F(5, 92) = 2.406$, $p < .05$). Het percentage verklaarde variantie is ook hier laag waardoor de variantie externaliserend probleemgedrag bij het kind waarschijnlijk ook verklaard wordt door andere factoren dan opvoedingsgedrag van ouders.

Discussie

In dit onderzoek is er getracht antwoord te geven in hoeverre de dimensies van opvoedingsgedrag samenhangen met probleemgedrag van kinderen tussen de zes en tien jaar in Nederland.

Tegenstrijdig met de verwachting, blijkt er geen negatief verband te zijn tussen positieve betrokkenheid en probleemgedrag. Eerder onderzoek toont aan dat positieve betrokkenheid kan dienen als protectieve factor voor probleemgedrag (Klein & Forehand, 2000; Scarmella et al., 1999). Een mogelijke verklaring van deze tegenstrijdigheid kan zijn dat er sprake is van publicatiebias, ook wel *file-drawer effect* genoemd. Dit houdt in dat er mogelijk een vertekening is ontstaan doordat niet alle onderzoeken die een significant verband aantonen gepubliceerd worden (Scargle, 2000). Er worden alleen onderzoeken gepubliceerd die een verband aantonen tussen positieve betrokkenheid en probleemgedrag. Onderzoeken die geen verband hebben gevonden worden genegeerd wat kan leiden tot een

vertekend beeld van het verband tussen positieve betrokkenheid en probleemgedrag. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat er mogelijk sprake is van *extraneous variable*, een andere variabele die de relatie tussen positieve betrokkenheid en probleemgedrag kan verklaren (Spatz & Kardas, 2008). Een voorbeeld hiervan is de sociale steun die het kind ontvangt van vrienden. Sociale relaties kunnen dienen als protectieve factor voor het ontwikkelen van probleemgedrag (Bender & Losel, 1997; Van der Ploeg, 2007).

Eveneens blijkt er ook geen negatief verband te zijn tussen het gebruik van positieve discipline technieken en probleemgedrag. Net als positieve betrokkenheid blijkt uit eerder onderzoek dat gebruik van positieve discipline technieken kan dienen als protectieve factor voor het ontwikkelen van probleemgedrag (Whittaker et al., 2011). Een mogelijke verklaring van deze tegenstrijdige bevinding kan ook de *file-drawer effect* zijn (Scargle, 2000). Een andere verklaring zou kunnen zijn dat uit de literatuur blijkt dat het gebruik van positieve discipline technieken kan dienen als protectieve factor bij risicogezinnen (Whittaker et al., 2011). In dit onderzoek is er sprake van een homogene steekproef waarin de ouders gemiddeld tot hoog opgeleid zijn, een overgroot deel van de ouders een baan heeft en gehuwd is. Daarnaast is er sprake van weinig tot geen probleemgedrag van het kind. Hieruit blijkt dat de gezinnen in dit onderzoek niet onder de risicogezinnen vallen.

Tegen de verwachtingen in blijkt er geen verband te zijn tussen gebrek aan supervisie en monitoring en externaliserend probleemgedrag van het kind. Dit kan mogelijk verklaard worden doordat gebrek aan supervisie en monitoring sterkere associaties vertoont met externaliserend probleemgedrag van kinderen tussen de negen en zeventien jaar, dan met kinderen tussen de zes en acht jaar (Frick et al., 1999). In dit onderzoek is de gemiddelde leeftijd van het kind 8.03 wat er toe kan leiden dat er geen verband is gevonden. Een andere verklaring kan zijn dat het mogelijk verklaart kan worden door de demografische variabelen. Uit de literatuur blijkt namelijk dat ouders met een laag opleidingsniveau, laag inkomen en in

een onveilige buurt wonen sterk samenhangt met gebrek aan supervisie en monitoring (Loeber & Loeber-Stouthamer, 1986; Pettit, Bates, Dodge, & Meece, 1999; Pettit et al., 2001). In dit onderzoek blijken ouders een gemiddeld tot hoog opleidingsniveau en een baan te hebben. Tevens werd er tegen de verwachtingen in een positief significant effect gevonden tussen gebrek aan supervisie en monitoring en internaliserend probleemgedrag. In de literatuur is er echter relatief weinig onderzoek gedaan naar de samenhang tussen gebrek aan supervisie en monitoring en internaliserend probleemgedrag. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat er sprake is van *file-drawer effect* (Scargle, 2000). Uit diverse onderzoeken blijkt dat gebrek aan supervisie en monitoring sterk samenhangt met externaliserend probleemgedrag (Beyers et al., 2003; Frick et al., 1999; Loeber & Loeber-Stouthamer, 1986; Pettit et al., 2001). Hierdoor kan het verband tussen gebrek aan supervisie en monitoring en internaliserend probleemgedrag in de literatuur wellicht onderbelicht zijn.

In overeenstemming met de literatuur en vooropgestelde verwachting kan er geconcludeerd worden dat er een positief significant effect gevonden is tussen inconsistent gebruik van discipline technieken en internaliserend probleemgedrag. Dit effect werd ook gevonden bij externaliserend probleemgedrag. Wanneer er naar internaliserend en externaliserend probleemgedrag gekeken wordt dan blijkt dat het inconsistent gebruik van discipline technieken sterker samenhangt met externaliserend probleemgedrag. Dit is niet opzienbarend omdat het inconsistent gebruik van discipline technieken voornamelijk in verband wordt gebracht met externaliserend probleemgedrag (Bierman & Smoot, 1991; Brubaker & Szwakowski, 2000; Frick et al., 1999; Gryczkowski et al., 2009; Stormshak et al., 2000).

Uit de resultaten blijkt dat de correlatiecoëfficiënt positief significant is tussen lichamelijk straffen en externaliserend probleemgedrag. Dit komt overeen met de literatuur en vooropgestelde verwachting. Gebruik van lichamelijke straffen vormt een verhoogd risico op

het ontwikkelen van probleemgedrag (Gershoff, 2002; Gershoff et al., 2010; Straus & Mouradian, 1998). De regressiecoëfficiënt is echter niet significant. Dit is tegenstrijdig met de verwachting. Dit kan mogelijk verklaart worden door de *power* van het onderzoek (Moore et al., 2009). Er zijn wellicht meer proefpersonen nodig om een significant verband aan te tonen. Tevens kan het verklaard worden doordat er in de multiple regressieanalyse sprake kan zijn van (multi)collineariteit (Slotboom, 2008). De onafhankelijke variabelen hangen onderling sterk samen waardoor het moeilijk is om het effect van de onafhankelijke variabele op de afhankelijke variabele vast te stellen. Tegen de verwachtingen in blijkt er ook geen verband te zijn tussen lichamelijk straffen en internaliserend probleemgedrag. Dit kan mogelijk verklaart worden doordat voornamelijk zeer frequent gebruik maken van lichamelijke straffen door ouders samenhangt met internaliserend probleemgedrag (Turner & Finkelhor, 1996). In dit onderzoek blijkt dat ouders weinig tot geen gebruik maken van lichamelijke straffen richting het kind. Een andere mogelijke verklaring is dat voornamelijk adolescenten meer internaliserende probleemgedrag ervaren wanneer ouders lichamelijke straffen toepassen dan jonge kinderen (Turner & Finkelhor, 1996). In dit onderzoek is de gemiddelde leeftijd 8.03 wat er toe kan leiden dat er geen verband is gevonden.

Concluderend kan gesteld worden dat de vooropgestelde verwachtingen niet helemaal overeenkomen met de resultaten van dit onderzoek. Dit is mogelijk te wijten aan de beperkingen van dit onderzoek. Ondanks dat de vooropgestelde verwachtingen niet helemaal overeenkomen kan er gesteld worden dat negatieve, gebrek aan supervisie en monitoring, inconsistent gebruik van discipline technieken en lichamelijke straffen, opvoedingsgedragingen een rol spelen bij het ontwikkelen van probleemgedrag.

Beperkingen. Dit onderzoek heeft een aantal beperkingen. De belangrijkste beperking van dit onderzoek betreft de generaliseerbaarheid van het onderzoek. In dit onderzoek werd er gebruik gemaakt van een relatief kleine steekproef ($N = 98$). Tevens is er in het onderzoek

gebruik gemaakt van een vrijwillige steekproef, *voluntary response sample* (Moore et al., 2009). Ouders konden namelijk zelf instemmen of zij mee wilden werken aan het onderzoek (zelfselectie). Hierdoor is de kans groot dat er met name ouders reageren die een grote zelfvertrouwen hebben met betrekking tot de opvoeding. De deelnemende ouders waren voornamelijk gemiddeld tot hoog opgeleid en hadden voornamelijk de Nederlandse nationaliteit. Vanwege de homogeniteit van deze steekproef zijn de resultaten van dit onderzoek niet representatief voor de Nederlandse bevolking en daarom alleen te generaliseren naar vergelijkbare groepen.

Een andere beperking is dat er gebruik gemaakt werd van vragenlijsten. Deelnemende ouders kunnen op gevoelige items sociaal wenselijke antwoorden geven (*response bias*) waardoor er sprake kan zijn van een vertekend beeld van de gegevens. Er kan immers alleen aangenomen worden dat antwoorden op de vragenlijsten gerelateerd zijn aan daadwerkelijk gedrag van de ouder of kind. Mogelijke negatieve opvoedingsgedragingen en probleemgedragingen die aanwezig kunnen zijn komen hierdoor niet naar voren. Een andere beperking van de vragenlijsten is dat de vragenlijsten voornamelijk zijn afgenomen bij de primaire opvoeder. Dit geeft enkel inzicht in hoe de primaire opvoeder denkt over zijn opvoedingsgedrag en mogelijke probleemgedragingen van het kind. De primaire ouder kan gedrag positiever beoordelen en negatief gedrag wellicht relativeren (*leniency bias*). Tevens bleek dat de Cronbach's alpha van de vragenlijst APQ matig tot laag te zijn. De betrouwbaarheid van de vragenlijst is mogelijk laag en de resultaten kunnen mogelijk vertekend zijn omdat er bijvoorbeeld meerdere constructen gemeten worden.

Tot slot is cross- sectioneel design die binnen dit onderzoek gebruikt wordt een beperking. Dit impliceert dat er maar één meetmoment was en er daardoor geen causale verklaringen mogelijk zijn.

Implicaties. Vervolgonderzoek kan belangrijke inzichten geven in de relatie tussen opvoedingsgedrag van ouders en probleemgedrag van kinderen in Nederland. Het is van belang om gebruik te maken van een grotere en a-selecte steekproef. Door gebruik te maken van een a-selecte steekproef heeft iedere ouder in Nederland de kans om deel te nemen aan het onderzoek. Hierdoor is de kans groot op heterogeniteit van de steekproef en kunnen er betrouwbaardere uitspraken gedaan worden over de resultaten.

Tevens kan er aanbevelingen gedaan worden richting de afname van de procedure. In het huidige onderzoek wordt er enkel gebruik gemaakt van vragenlijsten waardoor er een risico bestaat dat ouders sociaal wenselijke antwoorden geven. Er kan alleen aangenomen worden dat antwoorden op de vragenlijsten gerelateerd zijn aan daadwerkelijk gedrag van de ouder of het kind. Vervolgonderzoek zou gebruik kunnen maken van alternatieve methoden, zoals observaties. Daarnaast blijkt dat de vragenlijsten alleen zijn afgenomen bij de primaire ouder terwijl informatie van de anderen die betrokken zijn bij het kind en van het kind zelf van belang kunnen zijn. Vervolgonderzoek zou naast de CBCL die bij de ouders wordt afgenomen gebruik kunnen maken van Teacher's Report Form (TRF). Deze vragenlijst wordt afgenomen bij de leerkracht en geeft inzicht hoe de leerkracht het gedrag van het kind ervaart. Tevens kan er gebruik gemaakt worden Youth Self Report (YSR). Deze vragenlijst wordt afgenomen bij de kinderen waarop kinderen vragen moeten invullen over emotionele problemen en probleemgedrag. De kinderen moeten vragen invullen over zichzelf die betrekking hebben op emotionele- en gedragsproblematiek. Hierdoor kan er een beter beeld gevormd worden over mogelijke probleemgedragingen. De Cronbach's Alpha van de vragenlijst APQ bleek laag. In het vervolgonderzoek zouden er wellicht andere vragenlijsten gebruikt moeten worden om opvoedingsgedrag bij Nederlandse ouders te meten zodat er betrouwbaardere conclusies kunnen worden gegeven. Daarnaast kan het zijn dat er mogelijk *extraneous variable* een rol spelen bij het ontwikkelen van probleemgedrag.

Vervolgonderzoek zal moeten controleren op mogelijke *extraneous variable*. Tevens kan er naast opvoedingsgedrag ook gericht worden op andere factoren die invloed hebben op probleemgedrag, namelijk stress van de ouder, economische status, buurt en vrienden van de kinderen.

Tot slot is longitudinaal vervolgonderzoek van belang omdat door middel van meerdere meetmomenten lange termijn effecten zichtbaar worden en wellicht causale verbanden bestudeerd kunnen worden.

Hoewel er in dit onderzoek geen negatief effect gevonden werd tussen positieve betrokkenheid, gebruik van positieve discipline technieken en probleemgedrag blijkt uit eerder onderzoek dat deze twee opvoedingsgedragingen protectieve factoren kunnen zijn voor het ontwikkelen of verminderen van probleemgedrag (Klein & Forehand, 2002; Scaramella et al., 1999; Whittaker et al., 2011). Het is daarom van belang om ouders in te laten zien dat positieve betrokkenheid en gebruik van positieve discipline technieken effectieve opvoedingsgedragingen zijn om probleemgedrag te doen verminderen of voorkomen. Een mogelijke interventie die toegepast kan worden is de Triple P, ook wel Positief Pedagogisch Programma. Met behulp van Triple P leren ouders bijvoorbeeld minder gebruik te maken van negatieve disciplinevormen, zoals het gebruik van inconsistent toepassen van discipline technieken. Het competent ouderschap en zelfvertrouwen van ouders wordt met behulp van de Triple P bevorderd (De Vries, 2008). Daarnaast kan de interventie Praktische Pedagogische Gezinsbegeleiding (PPG) worden toegepast. Deze interventie wordt eerder toegepast bij gezinnen waar sprake is van meervoudige problematiek. Met behulp van de PPG worden opvoedkundige competenties, zoals toezicht houden op het kind, van ouders die zijn vastgelopen in de opvoeding versterkt. Tevens wordt er geprobeerd om de draagkracht en draaglast van het gezin te herstellen (Van der Steege, 2006). Met behulp van deze interventies leren ouders opvoedkundige vaardigheden waardoor ze leren hoe ze om kunnen gaan met het

probleemgedrag van het kind. Hierdoor kan probleemgedrag wellicht verminderd of voorkomen worden. Al met al is het is van belang dat de interventies zich richten op het optimaliseren van opvoedingscompetenties van de ouders waardoor de ontwikkeling van het kind optimaal wordt bevorderd (Gerris, 2006).

Literatuur

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for Child Behavior Checklist/ 4-18 and 1991 Profile*.
Burlington: VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Amato, P. R., & Rivera, F. (1999). Paternal Involvement and Children's Behavior Problems. *Journal of Marriage and Family, 61*, 375-384.
- Barnes, G. M., & Farrell, M. P. (1992). Parental Support and Control as Predictors of Adolescent Drinking, Delinquency, and Related Problem Behaviors. *Journal of Marriage and the Family, 54*, 763-776.
- Barry, T. D., Dunlap, S. T., Lochman, J. E., & Wells, K. C. (2009). Inconsistent Discipline as a Mediator Between Maternal Distress and Agression in Boys. *Child & Family Behavior Therapy, 31*, 1-19.
- Bayer, J. K., Hiscock, H., Ukoumunne, O. C., Price, A., & Wake, M. (2008). Early childhood aetiology of mental health problems: a longitudinal population-based study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 49*, 1166-1174.
- Bean, R. A., Barber, B. K., & Crane, D. R. (2006). Parental support, behavioral control, and psychological control among African American youth - The relationships to academic grades, delinquency, and depression. *Journal of Family Issues, 27*, 1335-1355.
- Bender, D., & Losel, F. (1997). Protective and risk effects of peer relations and social support on antisocial behaviour in adolescents from multi-problem milieus. *Journal of Adolescence, 20*, 661-678.
- Beyers, J. M., Bates, J. E., Pettit, G. S., & Dodge, K. A. (2003). Neighborhood structure, parenting processes, and the development of youths' externalizing behaviors: A multilevel analysis. *American Journal of Community Psychology, 31*, 35-53.
- Bierman, K. L., & Smoot, D. L. (1991). Linking family characteristics with poor peer relations: The mediating role of conduct problems. *Journal of Abnormal Child*

- Psychology, 19*, 341-356.
- Brubaker, R. G., & Szakowski, A. (2000). Parenting practices and behavior problems among deaf children. *Child & Family Behavior Therapy, 22*, 13-28.
- Dadds, M. R., Maujean, A., & Fraser, J. A. (2003). Parenting and Conduct Problems in Children: Australian Data and Psychometric Properties of the Alabama Parenting Questionnaire. *Australian Psychologist, 38*, 238-241.
- De Vries, W. (2008). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Triple P'. Retrieved from <http://nji.nl/nl/Kennis/Databanken/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies-Erkende-interventies-Triple-P>
- Dishion, T. J., & McMahon, R. J. (1998). Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: a conceptual and empirical formulation. *Clinical Child Family Psychology Review, 1*, 61-75.
- Duncombe, M. E., Havighurst, S. S., Holland, K. A., & Frankling, E. J. (2012). The Contribution of Parenting Practices and Parent Emotion Factors in Children at Risk for Disruptive Behavior Disorders. *Child Psychiatry & Human development, 43*, 715-733.
- Egberink, I.J.L., Vermeulen, C.S.M., & Frima, R.M. (1999). *Gedragsvragenlijst voor kinderen, CBCL 6-18*. Geraadpleegd op COTAN Documentatie: http://www.cotandocumentatie.nl/test_details.php?id=495
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Reiser, M., ...Guthrie, I. K. (2001). The relations of regulation and emotionality to children's externalizing and internalizing problem behavior. *Child Development, 72*, 1112-1134.
- Frick, P. J. (1991). *The Alabama parenting questionnaire*. Unpublished rating scale, University of Alabama.
- Frick, P. J., Christian, R. E., & Wootton, J. M. (1999). Age trends in the association between parenting practices and conduct problems. *Behavior Modification, 23*, 106-128.

- Gardner, F. E. M. (1989). Inconsistent Parenting: Is There Evidence for a Link with Children's Conduct Problems? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 17, 223-233.
- Gerris, J. R. M. (2006). *Het belang van school, ouders, vrienden en buurt*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Gershoff, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128, 539-579.
- Gershoff, E. T., Grogan-Kaylor, A., Lansford, J. E., Chang, L., Zelli, A., Deater-Deckard, K., ... Dodge, K. A. (2010). Parent Discipline Practices in an International Sample: Associations With Child Behaviors and Moderation by Perceived Normativeness. *Child Development*, 81, 487-502.
- Gryczkowski, M. R., Jordan, S. S., & Mercer, S. H. (2009). Differential Relations between Mothers' and Fathers' Parenting Practices and Child Externalizing Behavior. *Journal of Child Family Studies*, 19, 539-546.
- Holmes, S. J., & Robins, L. N. (1986). The Influence of Childhood Disciplinary Experience on the Development of Alcoholism and Depression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 28, 399-415.
- Klein, K., & Forehand, R. (2000). Family processes as resources for African American children exposed to a constellation of sociodemographic risk factors. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, 53-65.
- Knafo, A., & Plomin, R. (2006). Prosocial Behavior From Early to Middle Childhood: Genetic and Environmental Influences on Stability and Change. *Developmental Psychology*, 42, 771-786.
- Kohnstamm, R. (2002). *Kleine ontwikkelingspsychologie: de schoolleeftijd*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

- Kovacs, M., & Devlin, B. (1998). Internalizing disorders in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 39, 47-63.
- Krevans, J., & Gibbs, J. C. (1996). Parents' Use of Inductive Discipline: Relations to Children's Empathy and Prosocial Behavior. *Child development*, 67, 3263-3277.
- Loeber, R., & Stouthamerloeber, M. (1986). Family Factors as Correlates and Predictors of Juvenile Conduct Problems and Delinquency. *Crime and Justice-a Review of Research*, 7, 29-149.
- Moore, D. S., McCabe, G. P., & Graig, B. A. (2009). *Introduction to the Practice of Statistics*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Pettit, G. S., Bates, J. E., Dodge, K. A., & Meece, D. W. (1999). The Impact of After-School Peer Contact on Early Adolescent Externalizing Problems Is Moderated by Parental Monitoring, Perceived Neighborhood Safety, and Prior Adjustment. *Child Development*, 70, 768-778.
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development*, 72, 583-598.
- Reitz, E., Dekovic, M., & Meijer, A. M. (2006). Relations between parenting and externalizing and internalizing problem behaviour in early adolescence: Child behaviour as moderator and predictor. *Journal of Adolescence*, 29, 419-436.
- Roeser, R. W., Eccles, J. S., & Strobel, K. R. (1998). Linking the Study of Schooling and Mental Health: Selected Issues and Empirical Illustrations at the Level of Individual. *Educational Psychologist*, 33, 153-176.
- Scargle, J. D. (2000). Publication Bias: The "File-Drawer" Problem in Scientific Inference. *Journal of Scientific Exploration*, 14, 91-106.

- Scarmella, L. V., Conger, R. D., & Simons, R. L. (1999). Parental Protective Influences and Gender-Specific Increases in Adolescent Internalizing and Externalizing Problems. *Journal of Research on Adolescence, 9*, 111-141.
- Shelton, K. K., Frick, P. J., & Wootton, J. (1996). Assessment of parenting practices in families of elementary school-age children. *Journal of Clinical Child Psychology, 25*, 317-329.
- Slotboom, A. (2008). *Statistiek in woorden: De meest voorkomende termen en technieken*. Groningen/ Houten: Wolters- Noordhoff.
- Spatz, C., & Kardas, E. (2008). *Research Methods: Ideas, Techniques, & Reports*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Stormshak, E. A., Bierman, K. L., McMahon, R. J., & Lengua, L. J. (2000). Parenting practices and child disruptive behavior problems in early elementary school. *Journal of Clinical Child Psychology, 29*, 17-29.
- Straus, M. A., & Mouradian, V. E. (1998). Impulsive corporal punishment by mothers and antisocial behavior and impulsiveness of children. *Behavioral Sciences & the Law, 16*, 353-374.
- Turner, H. A., & Finkelhor, D. (1996). Corporal Punishment as a Stressor among Youth. *Journal of Marriage and Family, 58*, 155-166.
- Van der Ploeg, J. D. (2007). *Gedragsproblemen: ontwikkelingen en risico's*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Van der Ploeg, J. D. (2007). *Kinderen (z)onder vrienden*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Van der Steege, M. (2006). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Praktisch Pedagogische Gezinsbegeleiding (PPG)'. Retrieved from [http://nji.nl/nl/Kennis/Databanken/Praktisch-Pedagogische-Gezinsbegeleiding-\(PPG\)](http://nji.nl/nl/Kennis/Databanken/Praktisch-Pedagogische-Gezinsbegeleiding-(PPG))

Verhulst, F. C., Van der Ende, J., & Koot, H. M. (1996). *Handleiding voor de CBCL/4-18*.

Rotterdam: Sophia Kinderziekenhuis, Erasmus MC.

Whittaker, J. E. V., Harden, B. J., See, H. M., Meisch, A. D., & Westbrook, T. P. (2011).

Family risks and protective factors: Pathways to Early Head Start toddlers' social-emotional functioning. *Early Childhood Research Quarterly*, 26, 74-86.

Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, S., & Reijneveld, M. (2005). *Kinderen in*

Nederland. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.